

Проектът „Развитие на мрежата на Черноморски център за екологична информация и образование и повишаване капацитета на сдружението” се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. www.ngogrants.bg

Екологичното здраве на морето и проблемът с твърдите отпадъци в морската среда

Рискове и опасности

Твърдите отпадъци в морето и по крайбрежието представляват сериозна заплаха и създават големи рискове за обществото и начина му на живот. Моретата и океаните са от основно значение за благополучието и благосъстоянието на хората — те са търговски пътища, регулатор на климата, източници на храна, енергия и ресурси и предпочитано място за пребиваване и отдых от летовници и туристи. Нашите взаимодействия с морето са по-интензивни, по-разнообразни и създават по-голяма икономическа стойност отколкото преди. Въпреки това ние сме на кръстопът в нашето взаимодействие с моретата и океаните на планетата. От една страна, различните технологии и ноу-хау ни позволяват да извличаме по-голяма стойност от морето, като потокът от хора към бреговете непрекъснато се увеличава. От друга страна, общият ефект от тези дейности води до конфликти при използването и до влошаването на морската околна среда, от която зависи всичко останало.

Основни причини за бързото разрастване и задълбочаването на проблемите с твърдите отпадъци в морската среда и по крайбрежието са основно свързани с безпрецедентния антропогенен натиск върху крайбрежната зона и морската среда. Проблемът с отпадъците в морската среда и по крайбрежието е част от по-широкия проблем на управлението на твърдите отпадъци. Тези проблеми са тясно свързани и с други аспекти на опазването на околната среда, като опазването на водите опазването на почвите, опазването на човешкото здраве, както и в цялост с прилагането на принципите на устойчивото развитие.

Повечето от Регионалните морета на територията на Европа (като Черно море, Средиземно море, Северен Атлантик, Северно море и Балтийско море) се намират в различна степен на влошено екологично състояние на морската среда, което поставя на дневен ред необходимостта от обединяване на усилията както на национално, така и на регионално ниво, в интегрирана програма за действие за постигане на екологическа и икономическа устойчивост на морските региони. Тази програма за действие трябва да е съобразена и да обхваща както наземно базираните човешките дейности, така и тези, свързани с непосредственото използване на морската среда, а също и естествените природни процеси и промени.

Много тясна е връзката между усилията за опазване чистотата на реките и водите в басейна на Черно море и възстановяването на морската екосистема. За решаването на комплексните проблеми на този уникален воден обект, като замърсяване, загуба на местообитания и свръхексплоатация, е нужно да се търси сътрудничество много по-широко от границите на Европейския съюз (ЕС). По географски данни площта на водния басейн на Черно море е 474 000 кв. км, а водосборният му басейн обхваща 2 414 000

кв. км с части от 22 държави и население от 191 994 000 души, живеещо на територията му (ЕЕА, 2014). В морето се вливат втората, третата и четвъртата по големина европейски реки – Дунав, Днепър и Дон. Басейнът на река Дунав е най-големият речен басейн в ЕС и се отличава с голямо разнообразие на води. Опазването на водите на река Дунав и Черно море се регламентира от две конвенции, Конвенцията за опазване на Черно море от замърсяване (1992) и Конвенцията за сътрудничество в опазването и устойчивото използване на река Дунав (1994). Екологичните проблеми единодушно се определят от експертите като едно от най-големите регионални предизвикателства, което не признава държавни и административни граници. В двете конвенции участват както страни членки на ЕС, така и съседни на съюза държави.

Какво представляват твърдите отпадъци в морската среда

Твърдите отпадъци в морската среда са проблем, създаден изцяло от хората. Това са най-често предмети и материали, които са направени или използвани от човека и преднамерено изхвърлени в морето, в реките или по плажовете. Те могат да бъдат въведени косвено и да достигнат до морето чрез реки, канализации, бури или вятър. Може да са също така случайно загубени, включително предмети и материали изгубени в морето при лоши метеорологични условия.

По преценки на учените всяка година в световния океан постъпват средно по 8 млн. т пластмасови отпадъци. Всеки ден корабите изхвърлят в морета и океани по 5.5 млн. броя различни видове отпадъци. Те стават причина за гибелта на стотици хиляди морски птици, бозайници, риби и други морски видове. Разграждането на твърдите отпадъци в морето отнема от няколко до десетки стотици и дори хиляди години.

Преобладаващите източници на замърсяване са от наземно разположени източници, като делът на тези източници от сушата достига до 80% от общото количество генерирани и постъпили в морската среда твърди отпадъци. Основният парадокс, свързан с твърдите отпадъци в морската среда, е именно че техният произход в по-голямата си част е от наземно базирани източници. По отношение на т.н. морски източници /морски транспорт, риболов/ - процентът на генерирани и постъпили в морската среда твърди отпадъци достига 20%. По отношение на тези морски източници, особено внимание трябва да се отдели на излезлите от употреба изгубени или изоставени рибарски принадлежности и в частност рибарски мрежи, които се явяват съществен рисков фактор по отношение опазването на морските бозайници. По въпроса за състава на твърдите отпадъци в морската среда и по крайбрежието, данните са, че над 80% е делът на отпадъците, съставени или съдържащи пластмаси или други полимерни устойчиви материали.

Проблемите на твърдите отпадъци в морската среда, все още не са намерили своето място не само в нормативната уредба, но и в програмните и стратегическите документи, което е предпоставка и краткосрочен и дългосрочен аспект да не се поставят и разрешават наличните въпроси и проблеми.

По плажовете на Черно море има в изобилие отпадъци като пластмасови чаши и бутилки, торбички, цигарените фасове, батериите, санитарни продукти, хартиените опаковки, части от облекло и предмети на бита, парчета от строителни материали и още много други. В акваторията на пристанищата, на дъното в крайбрежните води и по шелфа, както и във водния стълб също има много твърди отпадъци. Проблемът с техния произход и разпространение още не е достатъчно проучен. Решаването му е от

огромно значение за обществото и е свързан с прилагането на РДМС и разработената във връзка с нея Стратегия за опазване на околната среда в морските води на Черно море (Морска стратегия) на Република България.

Добро екологично здраве за Черно море

Навярно би било полезно да подчертаем тясната връзката между доброто екологично здраве на Черно море и качеството на живота по крайбрежието. Туризмът, наред с риболова и морския транспорт, е един от основните крайбрежни отрасли, които можем да разглеждаме като преки ползи от морето. Чистите морета и крайбрежни райони привличат туристите, а развитият туризъм означава по-силна икономика и повече работни места. Според изчисления на учените Черно море може да осигури при устойчиви рибни ресурси най-малко 350 000 т. риба годишно. Този най-традиционен продукт на морето, ценен и от крайбрежния туристически бранш и ресторантьорите, също силно се влияе от качеството на околната среда и устойчивостта на риболовните практики. Особено тревожен е фактът, че понастоящем 72% от всички оценени рибни запаси на ЕС са обект на свръхулов, а 20% се изнемат отвъд границата на безопасните биологични запаси за възпроизводство. За съжаление Черно море показва същите тревожни тенденции. Броят на основните промишлени видове риба е намалял от приблизително 26 в средата на шестдесетте години на миналия век до скромните пет - шест вида. Колкото до морския транспорт спазването на международните стандарти за безопасност и опазване на околната среда и строгият контрол го правят по-надежден и увеличават приходите на превозвачите и пристанищата.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Черноморски център за екологична информация и образование и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България.